

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-42-2-11-19>

**ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ДО РОЗУМІННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ
ЯК СКЛАДОВОЇ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД**

Івчук Ю.Ю.

**BASIC APPROACHES OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
TO UNDERSTANDING THE PRESUMPTION OF INNOCENCE
AS COMPONENT OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL**

Ivchuk Yu. Yu.

Статтю присвячено питанню розуміння змісту та реалізації презумпції невинуватості у практиці Європейського суду з прав людини.

Актуальність питань, що розглядаються в статті, обумовлена тим, що презумпція невинуватості є однією із важливих юридичних гарантій, що дозволяють забезпечити реалізацію права на справедливий судовий розгляд. Україна є учасницею Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950 р.), тому для створення дійсно ефективного механізму захисту прав людини, виконання та втілення у повному обсязі у своїй правовій системі міжнародних зобов'язань, встановлених Конвенцією, необхідно враховувати правові позиції Європейського Суду з прав людини, в яких отримують конкретизацію з урахуванням фактичних відносин, що склалися, приписи Конвенції.

На підставі аналізу наукових праць та рішень ЄСПЛ висвітлено підходи до розуміння сутності презумпції невинуватості. Досліджено теоретичні питання та актуальні проблеми правозастосування презумпції невинності у практиці Європейського Суду з прав людини. На прикладі низки рішень висвітлено правові позиції Суду щодо дотримання судовими та правоохоронними органами європейських країн та України основних положень презумпції невинуватості.

Висвітлено широке розуміння Європейським судом з прав людини презумпції невинуватості, відповідно до якого гарантування презумпції невинуватості має бути забезпечено на всіх стадіях кримінального провадження, що передують визнанню особи винною, а також за певних обставин навіть після закриття кримінального провадження.

Розглянуто зв'язок між положенням п.2 ст.6 (презумпція невинуватості) та ст. 10 Конвенції, що передбачає свободу вираження поглядів. Зроблено висновок про потенційні ризики негативного впливу інформаційних кампаній у ЗМІ на неупередженість суду відповідно до пункту 1 статті 6, а також на презумпцію невинуватості, закріплену у п. 2 ст. 6 Конвенції. Окремо розглянуто питання дотримання презумпції невинуватості після завершення кримінального провадження. За результатами дослідження рішень ЄСПЛ встановлено, що поширення захисту п. 2 ст. 6 Конвенції на подальші некримінальні провадження є важливою гарантією встановленої невинуватості особи щодо будь-якого обвинувачення, що не було доведено.

Ключові слова: презумпція невинуватості, право на справедливий суд практика Європейського суду з прав людини, принцип, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, Україна розпочала процес адаптації національних принципів кримінального процесу до міжнародних правових стандартів. Міжнародно-правові зобов'язання України як учасниці Конвенції передбачають реалізацію державою системи заходів, спрямованих на забезпечення та захист прав і свобод людини на національному рівні. Ефективна реалізація таких заходів щодо підозрюваного або обвинуваченого є можливою лише за умови правильного розуміння змісту основоположних засад кримінального провадження, у тому числі презумпції невинуватості особи. У національному законодавстві презумпція невинуватості передбачена ст. 62 Конституції України, ст. ст. 7, 17 КПК України та визнається загальною засадою кримінального провадження.

На жаль, незважаючи на загальнообов'язковий характер нормативних приписів, порушення презумпції невинуватості особи з боку національних судів, органів прокуратури та органів досудового розслідування є поширеним явищем, про що свідчить численна кількість задоволених у ЄСПЛ заяв проти України за п. 2 ст. 6 ЄКПЛ. Виступи у ЗМІ та публічні заяви посадових осіб органів прокуратури та досудового розслідування щодо вини особи, а також упереджені висловлювання суддів під час судового розгляду можуть порушувати основоположну засаду кримінального провадження. Враховуючи положення ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та ч. 5 ст. 9 КПК України, доцільним є звернення до практики ЄСПЛ з метою з'ясування змісту презумпції невинуватості як складової права на справедливий суд.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що презумпції

невинуватості як засаді кримінального провадження були присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких слід виділити таких, як Ю. Баулін, В. Гончаренко, Ю. Грошевий, В. Крижанівський, І. Гловюк, В. Тертишник та ін. У контексті розгляду основних підходів Європейського суду з прав людини до розуміння презумпції невинуватості особи актуальними є дослідження Н. Сизої, Т. Фулей, А. Степаненка, А. Ешворта (А. Ashworth) та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних гарантій прав людини та забезпечення верховенства права є право на справедливий суд. Відповідно до п. 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення»[1].

Положення Конвенції, а також практика ЄСПЛ не надають визначення права на справедливий суд, оскільки воно є комплексною категорією, що містить складові елементи, які можна виокремити на підставі аналізу п. 1 ст. 6 Конвенції. Так, О. С. Ткачук виокремлює такі структурні елементи права на справедливий судовий розгляд: 1) прелімінарний (доступ до суду), що є передумовою реалізації інших елементів; 2) інституційний (незалежний, безсторонній суд, встановлений законом) який відбиває ознаки належного суду в демократичному суспільстві; 3) процесуальний (публічність, розумний строк розгляду справи та справедливість розгляду у вузькому розумінні або справедливе слухання), який відображає процесуальні вимоги розгляду справи; 4) легітиміційний (правова визначеність і виконання рішень суду), завдяки

якому відбувається легітимація судових рішень та досягається мета правосуддя, що полягає у встановленні правової визначеності суспільних відносин [2].

Право на справедливий суд є універсальною вимогою, яка повинна виконуватись як у порядку цивільного судочинства, так і під час здійснення кримінального провадження. Водночас, у кримінально-процесуальному аспекті зміст права на справедливий суд набуває специфічного значення, оскільки стаття 6 передбачає додатково особливі гарантії під час здійснення кримінального провадження, зокрема вимогу дотримання презумпції невинуватості.

Засада презумпції невинуватості є важливою процесуальною гарантією у кримінальному провадженні та невід'ємною складовою права на справедливий суд. Віднайшовши своє втілення у Декларації прав людини і громадянина 1789 року та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року, презумпція невинуватості сьогодні також закріплена у п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), яка передбачає, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку»[1].

З метою забезпечення виконання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасницями, Конвенцією було засновано Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), який є ефективним механізмом міжнародно-правового захисту від порушень прав і свобод людини, передбачених Конвенцією, у тому випадку, коли національні способи та засоби судового захисту були вичерпані. У процесі динамічного тлумачення ЄСПЛ у своїх рішеннях розвиває положення Конвенції, надаючи їм новий зміст.

Висвітлюючи зміст презумпції невинуватості особи ЄСПЛ у рішеннях застосовує

широкий підхід до розуміння цієї засади. Сучасне європейське право з прав людини підтримує ширший сенс презумпції невинуватості, а саме що не лише поведження з особою, вина якої у встановленні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, має відповідати поведженню з невинуватою особою, але й попереднє розслідування має проводитися, наскільки це можливо, як немовби обвинувачений є невинуватим [3, с.64]. З цього приводу А. Ешворт зазначає, що широке розуміння презумпції невинуватості стосується також обов'язку держави визнавати правовий статус обвинуваченого як невинуватого на всіх стадіях, що передують визнанню винним [4].

ЄСПЛ тлумачить презумпцію невинуватості, базуючись на стандарті доведення вини поза розумними сумнівом (*beyond reasonable doubt*). У справі «Sevrap Veznedaroğlu v. Turkey» в окремій думці суддею Г. Бонелло було зазначено, що доведення «поза розумним сумнівом» відображає максимальний стандарт, що має відношення до питань, що вирішуються, при визначенні кримінальної відповідальності. Ніхто не повинен позбавлятися волі або піддаватися іншому покаранню за рішенням суду, якщо вина такої особи не доведена «поза розумним сумнівом» [5].

Розглядаючи напрацьовану практику ЄСПЛ у контексті розуміння презумпції невинуватості, важливою є справа «Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії», у якій Суд висловив позицію щодо суті положень п.2 ст. 6 ЄКПЛ зазначивши, що презумпція невинуватості полягає у наступному: 1) при виконанні своїх обов'язків члени суду не повинні виходити з упередженої думки, що обвинувачений вчинив злочин, який йому інкримінується; 2) обов'язок доказування лежить на стороні обвинувачення, і будь-які сумніви повинні трак-

туватись на користь обвинуваченому; 3) сторона обвинувачення має повідомити обвинуваченого про справу, яка буде порушена проти нього, щоб він міг підготувати та представити свій захист відповідно, а також надати докази, достатні для визнання його винним [6].

Принцип презумпції невинуватості забороняє державним службовцям робити передчасні заяви про вину підсудного і виступає процесуальною гарантією забезпечення справедливості самого кримінального процесу. Однак він не обмежується процесуальними гарантіями у кримінальних справах: його сфера дії є ширшою і вимагає, що, жоден представник держави у своїх висловлюваннях не вказував, що особа винна у злочині до того, як її вину буде встановлено судом. Так, у справі «Констас проти Греції» заявник скаржився на публічні образливі висловлювання, які були допущені міністрами під час дебатів у Парламенті Греції після засудження заявника у першій інстанції і в той час, коли розгляд його апеляції ще не був закінчений. З приводу цього, Суд зазначив, що якби презумпція невинуватості особи переставала діяти щодо апеляції лише тому, що розгляд у суді першої інстанції закінчився засудженням обвинуваченого, це суперечило б ролі апеляційного розгляду, у межах якого апеляційний суд має переглянути оскаржене рішення з погляду фактів та права [7].

Щодо України показовою є справа «Криволапов проти України», у якій заявник скаржився на дії слідчих та посадових осіб Служби безпеки України, які стверджували про його вину до винесення судом вироку, вплинувши таким чином на громадську думку та передчасно вирішивши справу щодо нього. У даній справі Суд повторив усталений принцип своєї практики, відповідно до якого пункт 2 статті 6 Конвенції забороняє посадовим особам оголошувати особу винною до ви-

несення їй вироку судом. На думку Суду, посадові особи можуть інформувати громадськість про розслідування у кримінальних справах, наприклад, розкриваючи інформацію про вручення повідомлень про підозру, затримання та зізнання, якщо вони роблять це розсудливо та обачно [8].

До схожого висновку прийшов Суд у справі «Аллемент де Рібемонт проти Франції». Згідно з обставинами справи заявник поскаржився на висловлювання, зроблені під час прес-конференції Міністром внутрішніх справ та співробітниками поліції, які заявляли про участь заявника у вчиненні злочину в якості підбурювача. ЄСПЛ, визнавши порушення п.2 ст. 6 Конвенції, зазначив, що принцип презумпції невинуватості не може перешкодити державним органам інформувати громадськість стосовно кримінального слідства, що триває, але натомість вимагає, аби це робилось якомога тактовніше і у повній відповідності до вимоги поважати презумпцію невинуватості [9].

З приводу упереджених висловлювань з боку суду ЄСПЛ надав обґрунтовану позицію у справі «Мінеллі проти Швейцарії». Відповідно до обставин справи заявника було засуджено до сплати судових витрат та компенсації у кримінальній справі, провадження по якій було закрито у зв'язку зі спливом строків притягнення до відповідальності. Палата суду присяжних кантону Цюрих дійшла висновку, що відсутність таких обмежень щодо строку притягнення до відповідальності «вельми ймовірно, призвела б до засудження» заявника. Задовольняючи скаргу заявника, ЄСПЛ зазначив, що «презумпція невинуватості буде знехтуваною, якщо, без попереднього встановлення законним шляхом вини підсудного, у судовому рішенні щодо нього віддзеркалюватиметься відчуття, що він винен. Це стосується і випадків, навіть коли відсутня формальна констатація: достатньо, аби

мотивування наводило на думку, що суддя вважає особу винуватою» [10].

У контексті розглядуваного питання цікавою є також справа «Лавентс проти Латвії», у якій заявник скаржився на упередженість судді, що розглядала справу та порушення презумпції невинуватості. Згідно з обставинами справи, під час судового розгляду справи заявник кілька разів порушував питання про відвід головної судді, а також інших двох суддів, що розглядали справу, обґрунтовуючи своє клопотання їхнім упередженим ставленням, а також невзяттям ними до уваги важливих виправдувальних доказів. Зокрема, суддя критикувала у пресі позицію захисту, висловлювала припущення про можливі результати розгляду справи до його завершення і виявляла подив стосовно того, що заявник наполягав на своїй невинуватості. Нагадавши основні положення презумпції невинуватості, визначені у справі «Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії», ЄСПЛ встановив порушення п.2 ст. 6 Конвенції [11].

Щодо співвідношення положень п.2 ст. 6 та ст. 10 Конвенції варто зазначити, висвітлення у ЗМІ поточних подій є реалізацією свободи вираження поглядів, гарантованої ст. 10 ЄКПЛ. З іншого боку, як зазначає ЄСПЛ, негативна кампанія в пресі має ризик впливу на неупередженість суду відповідно до пункту 1 статті 6, а також на презумпцію невинуватості, закріплену у пункті 2 статті 6 Конвенції.

У справі «G.C.P. проти Румунії» заявник скаржився, що його право на презумпцію невинуватості було порушено кампанією в ЗМІ та заявами, зробленими проти нього під час розслідування одним із слідчих прокурорів, Генеральним прокурором та Міністром внутрішніх справ. Суд визнав, що справа заявника дійсно була широко коментована румунською пресою. Деякі статті в пресі містили заяви державних службовців, а інші містили хронологічні розповіді про відкрите

проти нього кримінальне провадження. Однак ЄСПЛ вказав, що у разі, якщо навколо судового процесу в пресі розгортається жорстка кампанія, вирішальним є не суб'єктивні побоювання підозрюваного щодо відсутності упередженості, що вимагається від судів першої інстанції, як би це не було зрозуміло, а те, чи можуть його побоювання за конкретних обставин справи вважатися об'єктивно виправданими. Відмовляючи у задоволенні скарги заявника, Суд вказав, що з моменту опублікування матеріалів у пресі минув значний період часу до моменту його засудження, тому порушення п.2 ст.6 Конвенції не було [12].

Окремо варто розглянути питання дотримання презумпції невинуватості після завершення кримінального провадження. У справі «Аллен проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ визнав у своїй практиці існування двох аспектів захисту, наданого презумпцією невинуватості: процесуального аспекту, пов'язаного з проведенням кримінального процесу, і другого аспекту, який має на меті забезпечити дотримання висновку про невинуватість у контексті подальшого провадження, де є зв'язок із кримінальним провадженням, яке закінчилося не винесенням обвинувального вироку. Другий аспект захисту, передбаченого пунктом 2 статті 6, вимагає, щоб з особою поводитися таким чином, що відповідає її невинуватості після завершення кримінального провадження, яке закінчилося виправдувальним вироком. Як зазначає Суд, кожного разу, коли виникає питання про застосовність статті 6 § 2 в контексті подальшого провадження, заявник повинен довести наявність зв'язку, про який говорилося вище, між завершеним кримінальним провадженням та подальшим провадженням. Такий зв'язок буде ймовірно присутнім, наприклад, якщо подальше провадження вимагає розгляду результатів попереднього кримінального провадження і, зокрема, коли воно

зобов'язує суд проаналізувати рішення по кримінальній справі, долучитися до перегляду або оцінки доказів у кримінальній справі, здійснити оцінку участі заявника в деяких або всіх подіях, які призвели до виникнення кримінального обвинувачення, або прокоментувати певні елементи, які продовжують вказувати на можливу вину заявника. [13].

Щодо необхідності доведення зв'язку між завершеним кримінальним провадженням та подальшим провадженням ЄСПЛ наголошував також у справі «Martínez Agirre and Others v. Spain». Згідно з обставинами справи скарга заявників стосувалась відхилення національними органами їх додаткових вимог про компенсацію за смерть їхніх покійних родичів на тій підставі, що їхні родичі були членами терористичної організації. На їхню думку, без попереднього підтвердження вини їхніх покійних родичів відповідно до законодавства за цим обвинуваченням, рішення національних органів про відмову у виплаті компенсації були несумісними з презумпцією невинуватості. ЄСПЛ зазначив, що метою процедури відшкодування була необхідність визначити, чи мав заявник право на компенсацію відповідно до застосованих нормативних актів щодо жертв тероризму, які передбачали виняток, коли такі жертви були членами організації, яка займається скоєнням насильницьких злочинів. Питання про кримінальну відповідальність родича заявника не було предметом розгляду в контексті провадження щодо компенсації [14]. Таким чином, Судом не був встановлений зв'язок між наступним провадженням щодо компенсації та попереднім кримінальним розслідуванням.

Поширення захисту пункту 2 статті 6 Конвенції на подальші некримінальні провадження є важливою гарантією встановленої невинуватості особи щодо будь-якого обвинувачення, яке не було доведено. Водночас, як зазначає ЄСПЛ у справі «Кемаль Кошкун

проти Туреччини», якщо особа визнається винною у дисциплінарному правопорушенні виходячи з тих самих обставин, які були встановлені попереднім кримінальним розглядом, що не завершилося засудженням особи, це автоматично не тягне за собою порушення державою п. 2 ст. 6 ЄКПЛ. Однак, за відсутності остаточного обвинувального вироку, якщо дисциплінарне рішення містить твердження про притягнення заявника до кримінальної відповідальності за порушення, в якому він звинувачувався у рамках дисциплінарного провадження, це вже викликає питання з погляду п. 2 ст. 6 Конвенції [15]. Зокрема, у справі «Урат проти Туреччини» заявники скаржилися, що їхнє звільнення з державної служби, незважаючи на відсутність проти них кримінального обвинувального вироку, порушило їхнє право на презумпцію невинуватості. ЄСПЛ вказав, що звільнення заявників з державної служби було безпосередньо пов'язане з подіями, які призвели до кримінального провадження. Той факт, що дисциплінарні органи та адміністративні суди розглянули кримінальну справу та в значній мірі ґрунтували свої міркування на її змісті, є достатнім для того, щоб Суд дійшов висновку про наявність міцного зв'язку між кримінальним та дисциплінарним провадженням [16].

Висновки. У Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року закріплені загальноєвропейські стандарти основних прав і свобод, у тому числі презумпція невинуватості як особлива гарантія права на справедливий суд у кримінально-процесуальному аспекті. Гарантованість презумпції невинуватості на міжнародному рівні свідчить про визнання її державами як основного правового засобу, здатного забезпечити захист прав людини у кримінальному провадженні. Ефективний захист інтересів осіб у кримінальному провадженні можливий лише в тій національній правовій системі, яка

визнає презумпцію невинуватості та забезпечує її належну реалізацію.

Проаналізувавши правові позиції, викладені у рішеннях Європейського суду з прав людини, можна зробити висновок, що презумпції невинуватості відведена особлива роль у забезпеченні неупередженого ставлення до підозрюваного чи обвинуваченого. Застосовуючи широкий підхід до розуміння, ЄСПЛ поширює вимоги презумпції невинуватості на всі стадії кримінального провадження, що є доцільним в контексті захисту прав і свобод, оскільки дотримання гарантії презумпції невинуватості посадовими особами під час досудового розслідування є необхідною умовою належного забезпечення прав підозрюваного або обвинуваченого. Прогресивною також видається позиція ЄСПЛ щодо поширення захисту пункту 2 статті 6 Конвенції на подальші некримінальні провадження, які мають зв'язок із кримінальним провадженням, що закінчилось винесенням виправдувального вироку. На нашу думку, використання наведених правових позицій ЄСПЛ судами України у своїй правозастосовчій практиці сприятиме забезпеченню та захисту прав і свобод людини на національному рівні.

Література

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод : від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (дата звернення: 06.12.2021).
2. а.gov.ua/laws/card/995_004 (дата звернення: 06.12.2021).
3. Ткачук О. С. Класифікація елементів права на справедливий суд: національна теорія та практика Європейського Суду з прав людини. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1. С. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_1_16
4. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.
5. Ashworth A. Four threats to the presumption of innocence //The International Journal of Evidence & Proof (2006) 10 E&P 241-279. – P.249
6. Sevtaç Veznedaroğlu v. Turkey (Application no. 32357/96): Judgment of the European Court of Human Rights of 11.04.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58897>
7. Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain: Judgment of the European Court of Human Rights of 06.12.1988. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57429%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57429%22]})
8. Konstas v. Greece (Application no. 53466/07)): Judgment of the European Court of Human Rights of 24.05.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104858>
9. Криволапов проти України (Заява № 5406/07): Рішення Європейського суду з прав людини від 02.10.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d94#Text
10. Allenet de Ribemont v. France (Application no. 15175/89): Judgment of the European Court of Human Rights of 10.02.1995. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>
11. Minelli v. Switzerland (Application no. 8660/79): Judgment of the European Court of Human Rights of 25.03.1983. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57540>
12. Lavents v. Latvia (Application no.58442/00): Judgment of the European Court of Human Rights of 28.11.2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65362>
13. G.C.P. v. Romania (Application no. 20899/03): Judgment of the European Court of Human Rights of 20.12.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-10823>
14. Allen v. the United Kingdom (Application no. 25424/09): Judgment of the European Court of Human Rights of 12.07.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140664>
15. Martínez Agirre and Others v. Spain (Applications nos. 75529/16 and 79503/16): Judgment of the European Court of Human Rights of 25.06.2019. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194886>
16. Kemal Coşkun v. Turkey (Application no. 45028/ 07): Judgment of the European Court of Human Rights of 28.03.2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172317>
17. Urat v. Turkey (Applications nos. 53561/09 and 13952/11)): Judgment of the European Court of Human Rights of 27.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187904>

References

1. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod : vid 04.11.1950 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (data zvernennia: 06.12.2021).

2. Tkachuk O. S. Klasyfikatsiia elementiv prava na spravedyvyi sud: natsionalna teoriia ta praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. 2016. Vyp. 1. S. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_1_16

3. Fulei T.I. Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia: Naukovo-metodychnyi posibnyk dlia suddiv. – 2-he vyd. vypr., dopov. – K., 2015. – 208 s.

4. Ashworth A. Four threats to the presumption of innocence //The International Journal of Evidence & Proof (2006) 10 E&P 241-279. – R.249

5. Sevtaç Veznedarođlu v. Turkey (Application no. 32357/96): Judgment of the European Court of Human Rights of 11.04.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58897>

6. Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain: Judgment of the European Court of Human Rights of 06.12.1988. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57429%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57429%22]})

7. Konstas v. Greece (Application no. 53466/07): Judgment of the European Court of Human Rights of 24.05.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104858>

8. Kryvolapov proty Ukrainy (Zaiava № 5406/07): Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 02.10.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d94#Text

9. Allenet de Ribemont v. France (Application no. 15175/89): Judgment of the European Court of Human Rights of 10.02.1995. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>

10. Minelli v. Switzerland (Application no. 8660/79): Judgment of the European Court of Human Rights of 25.03.1983. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57540>

11. Lavents v. Latvia (Application no.58442/00): Judgment of the European Court of Human Rights of 28.11.2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65362>

12. G.C.P. v. Romania (Application no. 20899/03): Judgment of the European Court of Human Rights of 20.12.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-10823>

13. Allen v. the United Kingdom (Application no. 25424/09): Judgment of the European Court of Human Rights of 12.07.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140664>

14. Martínez Aguirre and Others v. Spain (Applications nos. 75529/16 and 79503/16): Judgment of

the European Court of Human Rights of 25.06.2019. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194886>

15. Kemal Coşkun v. Turkey (Application no. 45028/07): Judgment of the European Court of Human Rights of 28.03.2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172317>

16. Urat v. Turkey (Applications nos. 53561/09 and 13952/11): Judgment of the European Court of Human Rights of 27.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187904>

Ivchuk Yu. Yu. Basic approaches of the European Court of Human Rights to understanding the presumption of innocence as a component of the right to a fair trial. – Article.

The article is devoted to the issue of understanding the content and implementation of the presumption of innocence in the case law of the European Court of Human Rights.

The urgency of the issues addressed in the article is due to the fact that the presumption of innocence is one of the important legal guarantees to ensure the exercise of the right to a fair trial. Ukraine is a party to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950), so in order to create a truly effective mechanism for the protection of human rights, implementation and full implementation in its legal system of international obligations established by the Convention, European Court of Human Rights, which are concretized in the light of the actual relationship, the provisions of the Convention.

Based on the analysis of scientific works and decisions of the European Court of Human Rights, approaches to understanding the essence of the presumption of innocence are highlighted. Theoretical issues and current problems of law enforcement of the presumption of innocence in the case law of the European Court of Human Rights have been studied. The legal positions of the Court on the observance by the judicial and law enforcement bodies of European countries and Ukraine of the basic provisions of the presumption of innocence are highlighted on the example of a number of decisions.

The European Court of Human Rights has a broad understanding of the presumption of innocence, according to which the presumption of innocence must be guaranteed at all stages of criminal proceedings prior to a guilty plea, and in certain circumstances even after the closure of criminal proceedings.

The connection between the provision of paragraph 2 of Article 6 (presumption of innocence) and Art. 10 of the Convention, which provides for freedom of expression. It is concluded that the potential risks of negative impact of information campaigns in the

media on the impartiality of the court in accordance with paragraph 1 of Article 6, as well as the presumption of innocence, enshrined in paragraph 2 of Art. 6 of the Convention. The issue of observance of the presumption of innocence after the completion of criminal proceedings was considered separately. According to the results of the study of the decisions of the European Court of Human Rights, it was established that the extension of the protection of paragraph 2 of Art. 6 of the Convention on Further Non-Criminal Proceedings is an important guarantee of the established innocence of a person in respect of any accusation that has not been proven.

Key words: presumption of innocence, right to a fair trial, case law of the European Court of Human Rights, principle, criminal proceedings.

Ивчук Ю. Ю. Основные подходы Европейского суда по правам человека к пониманию презумпции невиновности как составляющей права на справедливое судебное разбирательство. - Статья.

Статья посвящена вопросу понимания содержания и реализации презумпции невиновности в практике Европейского суда по правам человека.

Актуальность рассматриваемых в статье вопросов обусловлена тем, что презумпция невиновности является одной из важных юридических гарантий, позволяющих обеспечить реализацию права на справедливое судебное разбирательство. Украина является участником Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод (1950 г.), поэтому для создания действительно эффективного механизма защиты прав человека, выполнения и воплощения в полном объеме в своей правовой системе международных обязательств, установленных Конвенцией, необходимо учитывать правовые позиции Европейского Суда по правам человека, в которых получают конкретизацию с учетом сложившихся фактических отношений предписания Конвенции.

На основании анализа научных работ и решений ЕСПЧ отражены подходы к пониманию сущности презумпции невиновности. Исследо-

ваны теоретические вопросы и актуальные проблемы правоприменения презумпции невиновности в практике Европейского Суда по правам человека. На примере ряда решений отражены правовые позиции Суда по соблюдению судебными и правоохранительными органами европейских стран и Украины основных положений презумпции невиновности.

Освещено широкое понимание Европейским судом по правам человека презумпции невиновности, согласно которому гарантирование презумпции невиновности должно быть обеспечено на всех стадиях уголовного производства, предшествующих признанию лица виновным, а также при определенных обстоятельствах даже после закрытия уголовного производства.

Рассмотрена связь между положением п.2 ст.6 (презумпция невиновности) и ст. 10 Конвенции, предусматривающей свободу выражения мнения. Сделаны выводы о потенциальных рисках негативного влияния информационных кампаний в СМИ на беспристрастность суда в соответствии с пунктом 1 статьи 6, а также на презумпцию невиновности, закрепленную в п. 2 ст. 6 Конвенции. Отдельно рассмотрен вопрос соблюдения презумпции невиновности после завершения уголовного производства. По результатам исследования решений ЕСПЧ установлено, что распространение защиты п. 2 ст. 6 Конвенции на дальнейшие неуголовные производства является важной гарантией установленной невиновности лица по любому обвинению, которое не было доказано.

Ключевые слова: презумпция невиновности, право на справедливый суд, практика Европейского суда по правам человека, принцип, уголовное производство.

Авторська довідка:

Ивчук Юлія Юріївна – докторка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Стаття надійшла до редакції: 11 листопада 2021 р.